

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Қазақстандағы және шетелдегі қарттықтың әлеуметтік-демографиялық сипаттамаларының ерекшеліктері.

ЖАРИЯЛАНДЫ
18.10.2024СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/166483/>

Бұл тақырыпта Қазақстандағы және шетелдердегі қарттықтың әлеуметтік-демографиялық сипаттамалары мен ерекшеліктері егжей-тегжейлі қарастырылған. Жас топтары, гендерлік құрылым, отбасылық жағдай, табыс деңгейі, денсаулық мәселелері және қарттар үшін қолайлы ортаны қалыптастыру жолдары сынды және тағы басқа маңызды мәселелер талқыланады. Бұл сипаттамалар аймақтар арасындағы қартаю процесін және қарт адамдардың әлеуметтік рөлін түсінуге мүмкіндік береді.

Қарттардың жас топтары бойынша сипаттамасы

Қарттардың жас топтары бойынша сипаттамасы олардың әлеуметтік-экономикалық жағдайы мен қажеттіліктерін айқындауға мүмкіндік береді. Ғалымдардың зерттеулері бойынша 65-74 жас аралығындағы қарттар көп, бұл топ жалпы қарттар санының шамамен 60%-ын құрайды. 75-84 жас аралығындағы қарттар 30%-ды, ал 85 және одан жоғары жастағылар 10%-дан аз болып отыр.

1) 65-74 жас

Жақсы денсаулық пен белсенділік сақталған, әлеуметтік-экономикалық жағынан қамтамасыз етілген топ.

2) 75-84 жас

Денсаулық жағдайы нашарлай бастайды, көбіне үй шаруашылығымен ғана айналысады.

3) 85 және одан жоғары

Көбі зейнеткерлік жастан асқан, денсаулығы әлсіреген және көмек пен күтімге мұқтаж адамдар.

Қазақстан Республикасындағы қарттардың саны мен ұлттық

Құрылымы

Қазақстанда қарттар санының тұрақты өсуі байқалады. Соңғы жылдары 65 жастан асқан тұрғындардың саны үнемі артып келеді. Ұлттық құрылым бойынша қарттар арасында қазақтар басым болып келеді, олардың үлесі 70%-дан асады.

Қазақстандағы қарттар арасындағы гендерлік ерекшеліктер

Қазақстанда қарттар арасында әйелдер басым. 65 жастан асқан тұрғындардың 60%-ын әйелдер құрайды. Бұл айырмашылық жасы үлкен қарттар арасында одан да айқын байқалады — 80 және одан жоғары жастағылардың 70%-ы әйелдер. Бұл демографиялық теңгерімсіздікке әкеледі және әйелдер арасында қартайған кездегі әлеуметтік қолдаудың қажеттілігін арттырады. Бұл гендерлік ерекшеліктер қарттардың отбасылық жағдайы, денсаулығы, табысы және әлеуметтік мәртебесі сияқты әртүрлі аспектілерде айқын көрініс табады.

Қарттардың отбасылық жағдайы мен әлеуметтік мәртебесі

Олардың басым бөлігі некеде тұрады, бірақ жалғызбасты қарттар да бар. Үлкен жастағы қарттар, әсіресе әйелдер, жиі жалғызсырайды. Қарттардың отбасылық және достық қарым-қатынастары олардың әлеуметтік бейімделуі мен психологиялық әлауқатына оң әсер етеді.

Некеде тұрғандар: Қазақстандағы қарттардың 65%-ы некеде тұрады.

Жалғызбасты қарттар: Қазақстанда 80 және одан жоғары жастағы қарттардың жартысынан астамы жалғызсырайды.

Өзін-өзі қамтамасыз ету: Отбасылық және достық қарым-қатынастар қарттардың өзін-өзі қамтамасыз етуіне оң әсер етеді.

Қарттардың табыс деңгейі және олардың табыс көздері

Қазақстандағы қарттардың табыс деңгейі орташа болып саналады. Көпшілігі зейнеткерлік жәрдемақы мен үстемеақылар есебінен өмір сүреді. Қарттардың ауылдық жерлерде тұратындары, әсіресе көп балалы отбасылардағылары, біршама тұрақсыз табыс көздеріне ие. Қалалық жерлердегі қарттар экономикалық жағынан барынша қамтамасыз етілген. Дегенмен, олардың көпшілігі жеткіліксіз табыспен ғұмыр кешуде.

Зейнеткерлік жәрдемақы

Қарттардың басым бөлігінің табыс көзі — мемлекеттік зейнеткерлік жәрдемақы, бірақ ол жеткіліксіз деңгейде.

Отбасылық қолдау

Қарттардың жартысына жуығы отбасылық қолдау есебінен қомақты табыс алады.

Қосымша табыс көздері

Кейбір қарттар еңбекке қабілетті жастағы мүшелерінің көмегімен немесе жеке кәсіп көзі бойынша қосымша табыс табады.

Қарттардың денсаулығының ерекшеліктері

Қазақстандағы қарттардың денсаулық жағдайы біршама қанағаттанарлық. Алайда, жас ұлғайған сайын әр түрлі созылмалы аурулар мен мүгедектік белең ала бастайды. Жалпы, аналар мен әкелердің денсаулығы қанағаттанарлық болып саналады, бірақ оларға денсаулық сақтау жүйесінің қолдауы қажет. Қарттардың көбісі өздерінің денсаулық жағдайымен қанағаттанады, бірақ қосымша медициналық қызметтерге мұқтаж.

1) Жүрек-қан тамыр аурулары

Қарттар арасында жүрек-қан тамыр аурулары кең тараған.

2) Қозғалыс қабілетінің төмендеуі

Жас ұлғайған сайын қарттардың қозғалыс қабілеті төмендейді.

3) Психикалық денсаулық мәселелері

Қарттарда депрессия, деменция және басқа психикалық ауытқулар жиі кездеседі.

Қарттардың тұрмыс-тіршілігін жақсарту үшін бірнеше тиімді бағыттар бар. Бірінші кезекте, қарттарды әлеуметтік және медициналық қызметтермен толықтай қамтамасыз ету қажет. Сонымен қатар, олардың білім алуы мен өзін-өзі жетілдіруіне жағдай жасау, физикалық белсенділігін арттыру, достық және отбасылық қарым-қатынастарын нығайту маңызды. Жалпы, қарттардың тұрмыс-тіршілігін жақсартуда мемлекеттік, жергілікті билік органдары және қоғам бірлесіп жұмыс істеуі тиіс.

Шетелдердегі қарттардың әлеуметтік-демографиялық ерекшеліктері

Әлемдік тәжірибеде қарттар мәселесіне ерекше назар аударылады. Дамыған елдерде қарттардың әлеуметтік-демографиялық ерекшеліктері айтарлықтай өзгеше. Олардың көпшілігі тәуелсіз өмір сүреді, жоғары табысқа ие және медициналық қызметтермен толық қамтылған. Сонымен қатар, олардың отбасылық және достық қарым-қатынастары белсенді және қолдаушы сипатта болады. Ал дамушы елдерде қарттардың әлеуметтік жағдайы қанағаттанарлық емес.

Шетелдегі қарттықтың әлеуметтік-демографиялық ерекшеліктері:

1. Дамыған елдер: Еуропа, Жапония және Солтүстік Америка елдерінде қартаю процесі өте жоғары деңгейде. Бұл елдерде қарт адамдардың үлесі 20-30%-ға дейін жетуі мүмкін. Бұл жағдай жоғары өмір сүру деңгейімен, денсаулық сақтау жүйесінің дамуымен және халықтың туу көрсеткішінің төмендігімен байланысты.

2. Ұзақ өмір сүру: Дамыған елдерде адамдардың өмір сүру ұзақтығы жоғары болғандықтан, қариялар денсаулығын сақтау, белсенді өмір салтын ұстану және әлеуметтік қызметтерге қолжетімділік тұрғысынан жақсы жағдайда өмір сүреді. Жапония мен Еуропа елдерінде қарт адамдардың экономикалық тәуелсіздігіне және олардың қоғамға белсенді қатысуына ерекше көңіл бөлінеді.

3. Зейнетақы және әлеуметтік көмек: Дамыған елдерде зейнетақы жүйесі жақсы ұйымдастырылған және қарт адамдардың экономикалық қауіпсіздігін қамтамасыз етеді. Қарттарға арналған әлеуметтік бағдарламалар мен медициналық қызметтер жоғары деңгейде дамыған.

4. Гендерлік және отбасылық қатынастар: Қартайған адамдар көбіне жеке өмір сүреді, ал отбасы мүшелерімен байланыс сирек болуы мүмкін. Бұл елдерде қарттарды қолдаудың негізгі жүйесі мемлекет тарапынан ұйымдастырылған әлеуметтік қызметтер мен мекемелер болып табылады.

5. Дамушы елдер: Африка, Оңтүстік Азия және Латын Америкасында қарттар саны салыстырмалы түрде төмен, бірақ халықтың жалпы санының өсуімен бұл көрсеткіш артып келеді. Дамушы елдерде әлеуметтік және медициналық қолдау жеткіліксіз, қарттар көбінесе отбасы мүшелеріне тәуелді.

Салыстыру:

- Қазақстан: Қарттық кезеңде экономикалық және әлеуметтік қолдаудың негізгі көзі — зейнетақы және отбасы қолдауы. Денсаулық сақтау қызметтері қолжетімді болғанымен, кейбір аймақтарда ол жеткіліксіз болуы мүмкін.

- Шетел: Дамыған елдерде қарттарға қолдау мемлекеттік деңгейде жақсы ұйымдастырылған. Қарт адамдардың өмір сүру ұзақтығы мен сапасы жоғары. Экономикалық қолдау, денсаулық сақтау және қарттардың белсенді өмір сүруіне арналған мүмкіндіктер кеңірек.

Қорытынды:

Қазақстанда қарттықтың әлеуметтік-демографиялық ерекшеліктері дамыған елдерге қарағанда өзгеше, шетелдегі тәжірибелерге қарағанда ол әлі де жетілдіруді қажет

етеді. Өмір сүру ұзақтығының артуы мен туу көрсеткішінің төмендеуі қартаю процесінің күшеюіне әкелуде. Шетелде, әсіресе дамыған елдерде, қарт адамдарға арналған әлеуметтік қорғау және денсаулық сақтау жүйелері анағұрлым жақсы дамыған, бұл олардың өмір сүру сапасын арттыруға көмектеседі. Шетелдік тәжірибе қарт адамдарға мемлекет тарапынан жүйелі және жан-жақты қолдаудың өмір сапасын арттыратынын көрсетеді.

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.